

PROF. DR. L.D. BRONGERSMA 80 JAAR.

Door: Dr. M.S. Hoogmoed, Museum voor Natuurlijke
Historie, Raamsteeg, Leiden.

Zondag 17 mei 1987 vierde professor dr. L.D. Brongersma in goede gezondheid zijn 80e verjaardag. Leo Daniel Brongersma werd op 17 mei 1907 in Bloemendaal geboren. Na in Haarlem de HBS gevolgd te hebben begon hij in 1925 zijn studie biologie aan de Gemeente Universiteit te Amsterdam. In 1929 legde hij zijn kandidaats- en in 1931 zijn doctoraal examen af. Op 19 september 1934 sloot hij zijn universitaire opleiding cum laude af met het behalen van de doctorstitel op grond van zijn proefschrift "Contributions to Indo-Australian Herpetology". De universitaire loopbaan van Brongersma begon al in 1928 toen hij assistent werd bij het Zoölogisch Museum in Amsterdam, een betrekking die hij tot 1934 vervulde. Vanaf 1932 was hij te Leiden verbonden aan het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, een dienstverband dat met een korte onderbreking in 1933 (te wijten aan de toenmalige economische situatie) tot 1972 zou duren. Gedurende die periode was hij assistent bij de kollektie Dubois (Indische fossielen), conservator van de afdeling Reptilia en Amphibia (tot 1958) en directeur (1958-1972). Naast zijn taak aan het museum vervulde Brongersma ook nog een taak in het universitaire onderwijs aan de Rijksuniversiteit Leiden, waar hij vanaf 1938 betrokken was bij het onderwijs in de systematische dierkunde, tot 1951 als privaat-docent, van 1951-1964 als lector en van 1964 tot 1972 als hoogleraar. Ook na zijn pensionering in 1972 heeft Brongersma niet stilgezeten en heeft hij, na een interim periode op het Leidse Rijksmuseum van Geologie en Mineralogie, waar hij waarnemend directeur was,

Foto 1. Prof. Dr. L.D. Brongersma in 1980.

zijn werkzaamheden tot op de dag van vandaag in het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie voortgezet. Ook nu nog komt Brongersma regelmatig (3 à 4 keer per week) op het museum om zijn onderzoek voort te zetten.

Als student was Brongersma sterk geïnteresseerd in anatomie en de combinatie anatomie-herpetologie kwam als vanzelfsprekend tot stand toen in Artis een daar aanwezige Komodo-varaan stierf en het dier op de snijtafel terecht kwam onder de handen van J.K. de Jong, geassisteerd door Brongersma. De eerste taxonomische publikaties van Brongersma gingen voornamelijk over hagedissen, maar daartussen bevond zich al in 1930 een artikel over de verspreiding van de ringslang in Nederland, in 1933 gevolgd door de beschrijving van *Leptotyphlops ihlei*, een inmiddels met *Leptotyphlops macrolepis* gesynonymiseerde wormslang. Ook in zijn proefschrift besteedde hij ruimschoots aandacht aan slangen. Zijn openbare les in 1938 getiteld "Het belang van anatomisch onderzoek voor de systematiek" gaf reeds aan in welke richting zijn onderzoek zich verder zou ontwikkelen. Vanaf 1949 (voorafgegaan door enkele publikaties in 1938) verscheen een hele serie artikelen betreffende slangen, waarbij vooral de longen, trachea en het bloedvatenstelsel de aandacht kregen. Eveneens in de vijftiger jaren nam de exploratie van Nieuw Guinea een belangrijke plaats in. Daartoe maakte Brongersma in totaal 4 reizen naar het gebied, culminerend in de expeditie naar het Sterrengebergte in 1959, bekend van radio, televisie, film en van het boek "Het witte hart van Nieuw Guinea". Wat er tijdens de Sterrengebergte expeditie precies is gebeurd weet ik niet, alhoewel ik vermoed dat de door Brongersma al in de longroom in Biak ingevoerde schildpadraces er niet vreemd aan zullen zijn, maar vanuit het gezichtspunt van de Nederlandse Doelgroep Slangen is Brongersma daarna het verkeerde herpetologische pad opgegaan.

Een laatste artikel over intercostale arteriën bij slangen werd onmiddellijk gevolgd door een artikel over zeeschildpadden en vanaf dat moment ging het eigenlijk ophiologisch gezien bergafwaarts. Wel werden nog enkele artikelen over slangen geschreven, waarin onder andere een aanvulling op de beschrijving van *Liasis boeleni* gegeven werd en waarin verder een aantal nomenclatorische zaken werd behandeld, maar het merendeel van de artikelen vanaf 1967 hield zich bezig met zeeschildpadden, culminerend in het waardevolle boek "European Atlantic Turtles" dat een samenvatting geeft van bijna alle historische gegevens over deze dieren tot 1972. Waarschijnlijk is dit terug te voeren op het feit dat de zeeschildpadden met hun transatlantische migratie eigenlijk bezig zijn aan één grote race, een gegeven dat Brongersma aanspreekt en waarop hij duidelijk heeft gegokt. Ook momenteel gaat zijn grootste belangstelling nog uit naar zeeschildpadden, maar daarnaast is hij druk bezig met het voltooien van een historisch manuscript over Eugène Dubois, de ontdekker van *Pithecanthropus erectus* en met de bewerking van een Indo-Australische groep gekko's. Ook op het gebied van het verzamelen van slangen verrichtte Brongersma baanbrekend werk. Was het vroeger de gewoonte om slangen voor museumwerk doodeenvoudig dood te slaan of levend in de alcohol te deponeren, Brongersma introduceerde een humanere methode: hij stopte de dieren een peuk gerold van "zwarte van de Weduwe" in de bek waaraan de dieren snel bezweken en bovendien voor museumwerk beter bruikbaar waren doordat ze niet in allerlei onhandige kronkels verstard waren. De peuk is inmiddels vervangen door injecties met Nembutal, een barbituraat, maar het effect is hetzelfde.

Ook mag niet onvermeld blijven de praktische toepassing die de herpetologie soms heeft. Zo heeft door Brongersma's toedoen een falsificerende ba-

nanenimporteur waarschijnlijk flink bij Invoerrechten en Accijnzen moeten betalen, nadat via determinatie van een in de bananen aangetroffen slang (*Lepodeira annulata*) gebleken was dat de bananen niet uit de Congo kwamen, maar uit Midden- of Zuid Amerika. Dat gebied viel namelijk onder een hoger tarief dan de Congo, zodat er bijbetaald moest worden. Samenvattend zou ik willen zeggen dat Brongersma op het gebied van de toepassing van anatomische gegevens in de slangensystematiek baanbrekend werk heeft verricht, dat onder andere zijn erkenning vond in het werk van Underwood die in 1967 "A Contribution to the Classification of Snakes" publiceerde, een werk dat ook nu grotendeels gevolgd wordt bij de indeling van de slangen in groepen boven het genus niveau. Een onmisbare bouwsteen daartoe werd door Brongersma geleverd. Daarnaast heeft Brongersma zich de laatste 30 jaar zeer intensief bezig gehouden met de bestudering van zeeschildpadden, zowel met hun externe en interne morfologie, als met hun trekbewegingen en de exploitatie ervan zoals die in de Cayman Turtle Farm plaats vindt.

Brongersma's expertise op dit gebied moge blijken uit zijn reeds lang durende lidmaatschap van de Sea Turtle Specialist Group van de Species Survival Commission van de International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources. Van de American Society of Ichthyologists and Herpetologists is Brongersma al een twintigtal jaren erelid, evenals van de Herpetologist's League. Sinds 15 oktober 1983 is Brongersma erelid van de Nederlandse Doelgroep slangen.

Vanaf deze plaats wil ik Brongersma van harte geluk wensen met zijn verjaardag en de hoop uitspreken dat hij nog vele jaren in goede gezondheid zijn onderzoek op het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie zal kunnen voortzetten.